

DAR LJEPOTE, DUHA I NADE

VIŠNJA ZGAGA □ Muzejski dokumentacijski centar, Zagreb

sl.1. Zgrada Galerije "Šimun"
Franjevački samostan sv. Ante u Dubravama,
Bosna i Hercegovina

Svećenik, franjevac Bosne Srebrene, fra Stjepan Pavić jedan je od onih rijetkih pojedinaca koji pomiču granice, ostavljaju tragove i uvode red, sklad i ljubav u fizički i duhovni prostor svakodnevnog življenja. Plodne biografije i široke naobrazbe, vrstan književni prevoditelj s latinskog jezika, uvaženi klasični filolog i dugogodišnji predani kolekcionar umjetnina, fra Stjepan Pavić začetnik je, organizator i provoditelj mnogih značajnih ideja i pothvata kulturno-umjetničkog predznaka. Pripada onim bosanskim franjevcima koji imaju, kako kaže Ivan Lovrenović, "dar živog, angažiranog i djelatnog pripadanja svojem narodu".

Rođen je u selu Hrgovi Donji u općini Gradačac na području Bosanske Posavine 1939. godine. Studij teologije završio je u Sarajevu (1967.), a studij klasične filologije na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu. Dugi niz godina bio je profesor latinskog i grčkog jezika u Franjevačkoj klasičnoj gimnaziji u Visokom, jedinjoj takve vrste u Bosni i Hercegovini. U razdoblju od 1991. do 1997.

godine bio je njezin ravnatelj. Autor je i srednjoškolskog udžbenika latinskog jezika pod nazivom *Liber Latinus*¹.

Od umirovljenja 2006. godine fra Stjepan Pavić živi u svojem zavičaju, u Samostanu sv. Ante u Dubravama, nadomak rodnog sela.

U tom dijelu Bosanske Posavine djeluju još dva čuvena i važna samostana, onaj u Tolisi i onaj na Plehanu. To su poznati i stari religijski centri duge i bogate tradicije. Vrijedna baština koja se ondje nalazi – raritetne knjige, liturgijsko srebro, misno ruho, slike i skulpture – izravno govori o njihovu intenzivnom djelovanju u prošlim vremenima. Velika izložba u Klovićevim dvorima, održana 1988. godine pod nazivom *Franjevci Bosne i Hercegovine na raskršću kultura i civilizacija*, prikazala je tek manji izbor predmeta iz tih samostana, kao i iz onih drugih s teritorija Bosne Srebrene poput Kreševa, Fojnice i Kraljeve Sutjeske. Izloženi predmeti iz različitih zbirki i kulturno-umjetničkih epoha, arhivska građa i knjižnični primjerci koje su bosanski franjevci uspjeli sačuvati u

1. Nedavno su objavljene dvije epohalne knjige u prijevodu Stjepana Pavića s latinskog jezika: *Zlatna legenda ili Štveva o svecima* Jacobusa de Voragine, dva sveska u izdanju Demetre iz Zagreba (2014./2015.), i *Latinske pjesme bosanskih franjevaca* u izdanju Synopsisa (Zagreb i Sarajevo, 2015.).

svojemu sedmostoljetnom životu u Bosni i Hercegovini² podsjetili su na važnost prisustva toga crkvenog reda na tom prostoru i na povijesnu ulogu Crkve i njezinih redova u stvaranju i očuvanju baštine³.

Primjer fra Stjepana i njegova djelovanja ukazuje na to da su franjevačka crkva i njezin kler i danas aktivni u stvaranju novih kulturnih sadržaja i da se marljivo trude očuvati baštinu u sredinama u kojima djeluju.

Samostan sv. Ante u Dubravama nije bio zastupljen svojim predmetima na spomenutoj izložbi. U vrijeme njezina organiziranja samostan nije posjedovao građu vrijednu izlaganja, nisu postojali ni značajnija zbirka ni arhiv ili pak knjižnica. Ono što se tek počelo formirati kao zametak budućih zbirki i muzeja, a riječ je o zbirci suvremene umjetnosti, bilo je poznato samo rijetkima.

U to vrijeme samostan je započeo s novim radom i stvaranjem vlastite kulturne povijesti iako se početci njegova djelovanja na osnovi povijesnih izvora mogu pratiti već od 14. st.

Za revitalizaciju samostana zaslužan je upravo fra Stjepan Pavić čijim je poticajem 1982. godine započeo novi vjerski i duhovni život u Dubravama. Obnovom crkve i samostana te pokretanjem liturgijske službe samostan je obogaćen i vrijednim predmetima. Fra Stjepan Pavić ondje je pohranio svoju zbirku umjetnina i osobnu knjižnicu s namjerom da samostan, osim religijske i liturgijske funkcije na prvome mjestu, postane i središte kulturnog života tog kraja.

Danas, nakon više od trideset godina djelovanja, Franjevački samostan sv. Ante u Dubravama izrastao je u jako religijsko, ali i kulturno središte regije. Djelovanjem fra Stjepana Pavića ondje su smještene i izložene impozantna Zbirka suvremene likovne umjetnosti; zbirka stare sakralne umjetnosti; etnološka zbirka i knjižnica; sagrađena je nova zgrada Galerije *Šimun*, kao i nova crkva; izvršena su arheološka istraživanja dotad nepoznatog obližnjeg srednjovjekovnog nalazišta, danas jednog od najznačajnijih u Bosni i Hercegovini; a kako bi cijeli kompleks samostanskog okoliša imao i krajobraznu vrijednost, prema ideji "nestora hrvatskoga pejzažnog oblikovanja" Dragutina Kiša ostvaren je projekt pod nazivom *Antologija hrastova*, kojim je zasađeno 27 različitih vrsta-srodnika tog lokalnog, starosjedilačkog stabla.

Posvećenje omeđeno znanjem, umjetnošću, tradicijom i baštinom

Fra Stjepan Pavić bavi se kolekcioniranjem umjetničkih djela više od pola stoljeća. Pobuda i poticaj tomu predanom hobiju ljubav je prema umjetnosti. Kada govori o svojoj ljubavi prema, u prvom redu, slikarstvu i skulpturi koja se probudila već u njegovoj mladenačkoj dobi, neizostavno se prisjeća svojih profesora. Mevludin Ekmečić i Sead Hasanefendić podučavali su ga likovnom odgoju u osnovnoj, a fra Ignacije Gavran povijesti umjetnosti u srednjoj školi. Tijekom studija velik utjecaj na fra Stjepa-

na imao je i prof. teologije fra Vjeko Jarak, i sam ljubitelj umjetnosti i kolekcionar.⁴ Svi su oni, svaki na svoj način, motivirali i usmjerili fra Stjepana Pavića na njegovo životno posvećenje omeđeno znanjem, umjetnošću, tradicijom i baštinom.

Konkretniji i ozbiljniji obrisi njegove zbirke umjetnina povezani su s projektom sustavnog opremanja bosansko-hercegovačkih crkava i samostana djelima suvremenih umjetnika, koji je pokrenut na poticaj prof. Vjeko Bože Jarka. Sedamdesetih godina prošlog stoljeća pozivani su mnogi poznati umjetnici iz Hrvatske i Bosne i Hercegovine kako bi svojim umjetničkim djelima, vitrajima, mozaicima, slikama, freskama i skulpturama osmislili, oživjeli i duhovno nadogradili prostore crkava i samostana. Osnovano je Vijeće za gradnju i ukrašavanje crkava i samostana u okviru Franjevačke provincije Bosne Srebrene u kojemu je fra Stjepan Pavić bio član osamnaest godina, od toga deset u svojstvu pročelnika. Dugogodišnji rad u Vijeću te suradnja i poznanstva s umjetnicima prerasli su u iskrena i duboka prijateljstva koja su se nastavila i nakon završenih umjetničkih intervencija, odnosno projekata na crkvama i samostanima.

Za vrijeme rata u Hrvatskoj i Bosni i Hercegovini mnoga su se prijateljstva intenzivirala. Prvi radovi koje je fra Stjepan Pavić dobio na poklon bila su djela Nade Pivac, Zlatka Kesera, Omera Mujadžića, Josipa Biffela i Zdenka Grgića. Zbirka se sustavno povećavala i kupnjom umjetnina, tako da je početkom osamdesetih godina prošlog stoljeća fra Stjepan Pavić već posjedovao značajnu zbirku. Prvi put odlučio se izložiti je 1983. godine u jednom dijelu stare župne kuće pokraj crkve sv. Ante u Dubravama, koji je prethodno preuređio u izložbeni prostor. U suradnji s uvažanim bosanskohercegovačkim stručnjacima napravio je izbor djela iz zbirke koja je tada brojila osamdeset i osam radova. Uz izložbu je objavio i prvi katalog s predgovorom Ćazima Sarajlića, povjesničara umjetnosti i slikara, dok je katalošku obradu umjetničkih djela potpisao akademski slikar Mevludin Ekmečić, utemeljitelj Galerije jugoslovenskog portreta u Tuzli⁵.

Ratne godine nemilosrdno su zahvatile i ovaj dio Bosanske Posavine. Zbirka fra Stjepana Pavića, smještena u samostanu koji je razoren u ratnim operacijama, uspjela se sačuvati. Spašena je zahvaljujući brizi i trudu župljani- na Matije Lamešića iz obližnjeg sela Gornja Skakava. On je 1992. godine iz samostana, koji su fratri zbog ratnih opasnosti napustili, preselio umjetnine u svoju kuću. Od stotinjak spašenih slika nedostajale su samo dvije grafike Mersada Berbera!

Nakon završetka rata 1999. godine fra Stjepan Pavić drugi je put pokrenuo obnovu samostana. Dvije godine nakon radova na uređenju stekli su se uvjeti da se u njemu ponovno izlože umjetnine iz zbirke. Novoadaptiran prostor za izlaganje fra Stjepan imenovao je Galerijom *Šimun*. Izbor tog naziva bio je svojevrsan *hommage* neslužbenom svecu Bosanske Posavine – baroknom franjevcu fra Šimunu⁶. Njegov duhovni put i svetost

2. Katalog izložbe *Franjevci Bosne i Hercegovine na raskršću kultura i civilizacija* (Zagreb, 1989.).

3. Baza podataka MDC-a, Registar muzeja, zbirki i riznica u vlasništvu vjerskih zajednica. Vidi opsežan tekst *Fenomen zbirki vjerskih zajednica u Hrvatskoj* Dunje Vranešević u ovom broju *Informativae Museologicae*.

4. Prema navodima fra Stjepana Pavića prof. Jarak poklonio je svoje slike u Bugojno, Neum, Mostar i Čapljinu. Najveći broj umjetničkih djela poklonio je Gradskom muzeju Varaždin: Dučakijević, Mirjana. *Donacija dr. sc. Vjeko Bože Jarka Gradskom muzeju Varaždin: slike i skulpture*. Galerija starih i novih majstora, Varaždin 1998. god.

5. Umjetnička galerija, stalna postavka. Franjevački samostan Dubrave (kod Brčkog), 1983.

6. Stjepan Pavić autor je knjige o fra Šimunu *Sluga Božji fra Šimun Filipović: Život pozoran na vječnost* (Sarajevo i Zagreb, 2004.).

sl.2.-9. Galerija "Šimun": stalni postav Zbirke moderne i suvremene umjetnosti.

mogu biti uzor i nadahnuće mnogima koji žive na tom području. Fra Stjepan obnovio je tako sjećanje na svećenika iz tog kraja čija je kauza započela u 19. st., da bi njegovim zalaganjem ponovno bila aktivirana početkom 2000. godine.

Autorica predgovora kataloga⁷, kustosica, selektorica i stručna savjetnica druge izložbe bila je dr. Željka Čorak, jedna od najznačajnijih povjesničarki umjetnosti u Hrvatskoj. Iz zbirke koja se u međuvremenu znatno povećala, i brojem i različitim slikarskim imenima iz Hrvatske i Bosne i Hercegovine, za stalni postav odabrano je ukupno 117 slika, crteža i skulptura. Izložba je otvorena 2001. godine.

Galerija *Šimun* svoja je djela izlagala i u drugim galerijama u Bosni i Hercegovini. Odnosi se to na opus Vanje Radauša, jer je množinom njegovih skulptura, crteža, akvarela, gvaševa i dekalomanija, koji su u posjedu fra Stjepana, bilo moguće smisljeno prikazati opus jednog od stožernih hrvatskih umjetnika. Vanja Radauš tako je gostovao u Tuzli, Brčkom, Sarajevu i Čitluku.⁸ Te su izložbe ujedno bile i *hommage* polustoljetnom prijateljstvu fra Stjepana Pavića i dr. Jelke Radauš Ribarić.

No, veličina i značenje zbirke, kao i želja da umjetnine budu stalno izložene u primjerenim uvjetima, potaknuli su fra Stjepana Pavića da pokuša nešto gotovo nemoguće – sagraditi novu zgradu u kojoj će djelovati Galerija *Šimun*.

Izgradnja Galerije *Šimun* kao prostora dijaloga

Gradnja posebne galerije na prostoru samostanskog kompleksa bila je velik financijski, ali i arhitektonsko-urbanistički izazov. Sredstva za podizanje ovog objekta osigurao je sam fra Stjepan Pavić, manjim dijelom Brčko distrikt BiH, s obzirom na to da se Samostan sv. Ante u

Dubravama nalazi na tom teritoriju, i poneki darovatelji. Arhitektonski projekt povjeren je Ivanu Prtenjaku, hrvatskom arhitektu s belgijskom adresom i autoru bogate međunarodne produkcije koji se u našoj zemlji bavio arhitekturom muzeja i muzejskih prostora. Za njega su to, kako sam kaže, "prostori dijaloga" s muzejskim predmetom, okolišem, spomeničkom arhitekturom i pojedinačnim umjetnikom. Projektirao je, ali nažalost ne i ostvario, muzeje u Dubrovniku, Splitu, Zagrebu, Ključu i Požezi te na Majsanu. Od idejnih projekata izuzetno su zanimljiva rješenja za Arheološki muzej otoka Majsana iz 1971. godine i Galeriju naivnog slikara Ivana Rabuzina iz 1973. godine. Sam arhitekt kaže da su ta dva rješenja bila ključna za njegova buduća promišljanja i projektiranja muzeja.⁹

Premda je Prtenjak uspio ostvariti projekte obnove i stalnog postava nekoliko dubrovačkih muzeja¹⁰, Galerija *Šimun* zasada je jedini izvedeni projekt zgrade galerije ovog arhitekta.

Galerija je građena od 2008. do 2010. godine. Ivan Prtenjak našao se ovdje ispred dva velika izazova: projektiranja zgrade nevelike kvadrature koja će odgovarati osnovnim muzejskim standardima sigurnog izlaganja i omogućiti izlaganje relativno velikog broja umjetnina te istodobno osmišljavanje urbanosti prostora u kojemu su već zadani postojeći objekti bezlične i anonimne arhitekture samostana i crkve u izgradnji. Naime, prema rezultatima međunarodnoga arhitektonskog natječaja raspisanog za gradnju nove crkve ostvaren je prvonagrađeni projekt bosanskohercegovačkog arhitekta Ivana Štrausa. Gradnja crkve započela je 2002. godine i svojom je predimenzioniranosti i neslaganjem s krajolikom uvelike otežala osmišljavanje novog objekta – zgrade Galerije.

Arhitekt je sagradio galeriju površine 280 m², bez prozora, sa zenitnim svjetlom. Unutrašnjost je prostora bijela,

7. Galerija *Šimun*. *Samostan sv. Ante*. Dubrave kod Brčkog, 2001. god.

8. *Vanja Radauš (1906.-1975.): skulpture, crteži, dekalomanije. Iz fundusa Galerije Šimun Franjevačkog samostana sv. Ante, Dubrave kod Brčkog*. Međunarodna galerija portreta, Tuzla, 22. travnja – 10. svibnja 2006.; Umjetnička galerija, Brčko, 13. – 26. svibnja 2006.; Galerija *Roman Petrović*, Sarajevo, 29. svibnja – 8. lipnja 2006. Katalog s kalendarom *Vanja Radauš: skulpture, crteži i dekalomanije*. Galerija *Klub Matice hrvatske*, Brotnjo (Čitluk), siječanj/veljača 2007.

9. Prtenjak, Ivan. 2015. *Arhitekture/ Architectures: Zagreb – Bruxelles, 1959.-2014.*, UPI2M Books, Zagreb. Str. 170.

10. Muzej Dominikanskog samostana (1985.), Muzej Franjevačkog samostana (1987.) i Etnografski muzej *Rupe* Dubrovačkih muzeja (1988.).

a podovi su sivi. Pročelje je izvedeno od kamenih ploča velikih dimenzija i toplog, zemljanog kolorita, a ostali zidovi od fasadne cigle. Dugi frontalni zid galerije na kojemu se u sredini nalazi ulaz, kroz polukružno udublje-

nje, praćen je s druge strane nizom zidova u pomacima koji sugeriraju nevidljivi polukrug "apside". O kreativnom postupku koji je doveo do ovakvoga originalnog rješenja autor će reći da je "(...) u konačnom projektu spojio sam

modularni sistem 'galerije samostana' i polukružni tlocrt 'galerije apside'.¹¹

Galerija se sastoji se od većega središnjeg prostora prikladnog za izlaganje umjetnina većih dimenzija, ali i za odvijanje različitih kulturnih događanja, predavanja, projekcija, te pobočnih prostora presijecanih izložbenim stijenama koje su odmaknute od rubnih zidova. Takvom organizacijom prostora omogućuje se neusmjereno, spontano kretanje kroz izložbu. Posjetitelju se pruža mnogo kreativniji i uzbudljiviji susret s različitim likovnim poetikama koje međusobno stvaraju neočekivane vizure, potiču ga da se vraća djelima i da ih promatra iz različitih rakursa.

No, ovako projektiran izlagački prostor sveden je isključivo na prezentiranje umjetnina, što bi moglo uključivati i stanovite nedostatke. Iz ekonomskih razloga bilo je teško, a i nepotrebno udvajati funkcionalne jedinice. Zato se prostori za sve ostale funkcije potrebne posjetiteljima nalaze na pet-šest metara udaljenosti, ili manje, u suterena crkve i u samom samostanu: dva sanitarna čvora, garderoba, prostor namijenjen čuvanju umjetnina – uređen depo, te soba kustosa i bibliotekara. Sve ovo potonje neposredno je vezano uz staru sakralnu zbirku, biblioteku i arheološku zbirku. Zgrada galerije fizički je samostalan volumen, ali je organski uvezana u strukturu samostana i crkve.

Zbirka moderne i suvremene umjetnosti

Svečano otvorenje novoizgrađene Galerije *Šimun* i njezina stalnog postava Zbirke moderne i suvremene umjetnosti održano je 11. lipnja 2010. godine. U toj prigodi fra Stjepan Pavić obrazložio je motive svoje velike geste darovanja zgrade i umjetničkih djela riječima: "(...) dar zemlji Bosni i Hercegovini i njezinim ljudima, dar koji im želi pružiti malo ljepote, duha i nade, da im duša ne usahne u beznađu gospodarske, društvene i političke pustoši u kojoj žive (...) Kao i mnogi drugi pothvati, i ova galerija (...) želi biti ohrabrenje ljudima ove zemlje da ostanu na svojim ognjištima."

Na pripremi stalnog postava radili su sada već dugogodišnji stalni suradnici fra Stjepana Pavića dr. Željka Čorak i akademik Tonko Maroević, savjetnici u izboru

umjetnika i djela. Ovdje su se pokazali i kao vrsni postavljači umjetnina osmišljavajući niz manjih tema koje se čine gotovo kao literarni predlošci različitih slikarskih škola, poetika i pravaca. Postav predstavlja sveobuhvatan presjek moderne i suvremene likovne umjetnosti hrvatskih i bosanskohercegovačkih umjetnika koji su svojim životom ili djelovanjem bili povezani s Hrvatskom. Iz odabira radova različitih slikarskih poetika i tematskih sadržaja vidljivo je isprofilirano, ciljano kolekcioniranje. Fra Stjepan nastojao je prikupiti sva relevantna imena kako bi se prikazala što cjelovitija i kvalitetnija slika likovnog stvaralaštva na našim prostorima, ali ne zanemarišvši pritom ni ona manje poznata.

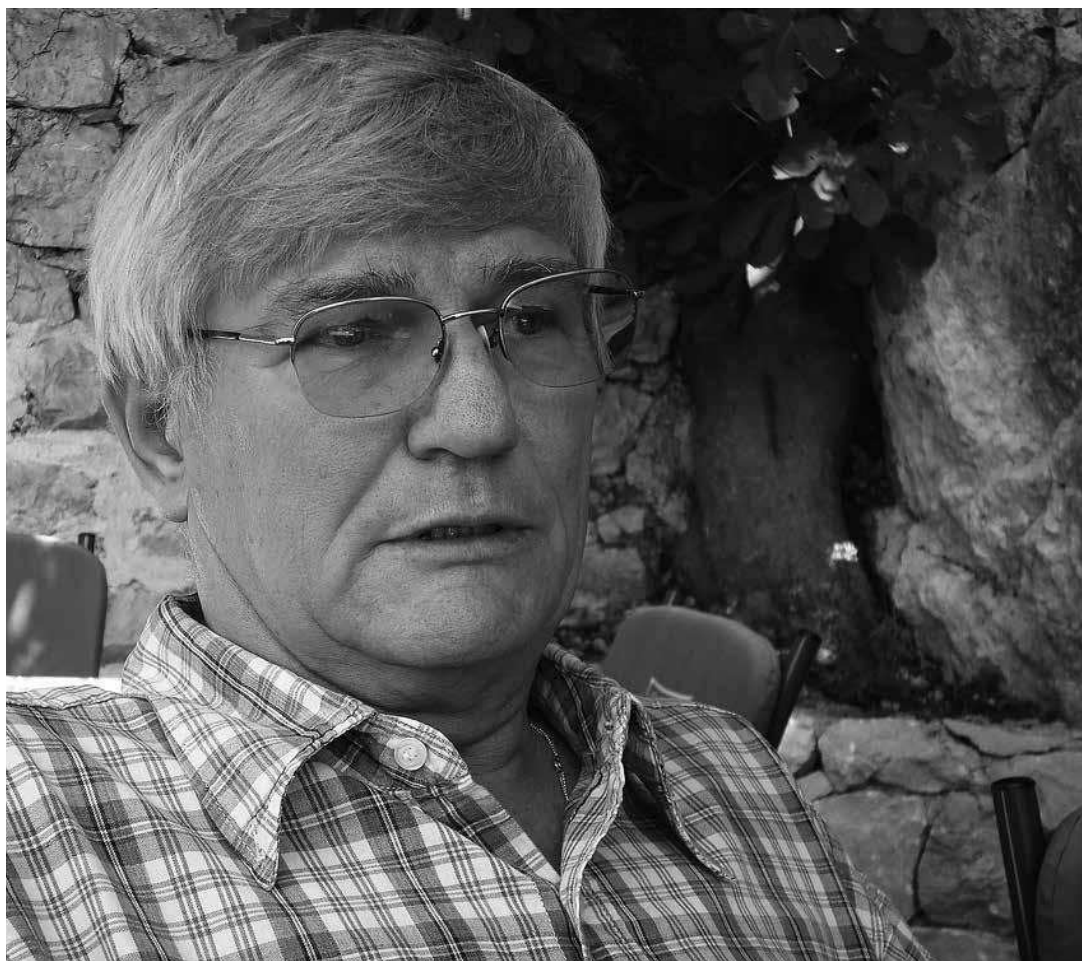
Izbor radova koji su predstavljeni u stalnom postavu Zbirke u Galeriji *Šimun* primjer je značenja "konoservstva", znalačkog instinkta za umjetničku vrijednost, prepoznavanje umjetničkih gesti u malim formatima i skicama velikih slikara, kiparstvu slikara (Kraljević) ili slikarstvu kipara (Ružić). U povodu otvorenja Galerije *Šimun* promoviran je i katalog cijele Zbirke moderne i suvremene umjetnosti. Uvodne tekstove potpisali su Željka Čorak i Tonko Maroević. U njima su nadahnuto i nadasve kompetentno istaknute sve vrijednosti Zbirke i značenje nove galerije, tog čuda nastalog "zahvaljujući životnom ulogu jednoga čovjeka" (Čorak).

U katalogu vrhunske opreme, ponovno Mihajla Arsovskog, obrađeno je sedamsto dvadeset radova dvjestotinjak slikara i kipara ilustriranih s tristotinjak fotografija. Hrvatska je publika pak 2014. godine imala priliku vidjeti izbor radova iz Zbirke pod nazivom *Od Bukovca do Bučana* u Galeriji *Prsten* Hrvatskog društva likovnih umjetnika u Zagrebu.

Crkva-depandansa

Nova crkva, sagrađena prema projektu akademika Ivana Štrausa na mjestu stare uništene u Domovinskom ratu, postala je svojevrсна depandansa Galerije. Njezinu je unutrašnjost uz dozvolu autora uredio arh. Ivan Prtenjak, a umjetnina je izabrao fra Stjepan Pavić. Crkva je velika i njezin je protagonist svjetlost. Svijetla praznina sačuvana je u punoj mjeri, a umjetnički inventar doziran je minimalistički. Nad oltarom se nalazi triptih Mile Skračića,

11. Prtenjak, Ivan. 2015. *Arhitekture/ Architectures: Zagreb – Bruxelles 1959.-2014.* UPI2M Books. Zagreb. Str. 195.

sl.10. Fra Stjepan Pavić.

koji prikazuje tri scene iz života Marijina, smještene u lokalni krajolik dubravске crkve i samostana. Na samom ulaznom zidu, desno i lijevo od vrata, četrnaest je slika Križnog puta istog slikara. Gusti niz postavljen je nisko, tako da se svatko tko uđe u crkvu može osjećati uključen u scene i zbivanja. U crkvi, slobodno u prostoru, lijevo i desno, stoje još dvije skulpture franjevačkih svetaca – sv. Franjo Mire Vuće, te sv. Ante Mile Blaževića. Dvije slobodnostojeće bijele “apside” u dnu crkve služe za postavu jaslca za Božić (autor kupova Antun Babić, slikane pozadine Zlatko Kauzlarić Atač), odnosno Božjeg groba za Uskrs (autor Petar Dolić). Stražnje strane “apsida” funkcioniraju kao nevidljive ispovjedaonice.

Knjižnica *Augustin*

Ovakav sveobuhvatni kulturni poduhvat ne bi bio cjelovit bez stvaranja knjižnice. Fra Stjepan dugi je niz godina gradio svoju privatnu knjižnicu u skladu sa širinom svojih interesa. Na njezinim policama našla su se raznovrsna djela, od onih teološke i filozofske problematike do književnosti i likovne umjetnosti. Knjižnici su dodani i dijelovi knjižnica poznatih hrvatskih intelektualaca: Branimira Donata, Vlade Gotovca, Tomislava Ladana, Vere Čičin Šain... a i donacije gotovo svih zagrebačkih izdavača, među kojima je nezaboravno ime Alberta Goldsteina.

Tako prikupljena Knjižnica *Augustin*, koja broji više od dvanaest tisuća naslova, danas je u vlasništvu samostana i na usluzi je svim župljanima. I u ovom imenovanju knjižnice, prema Augustinu Augustinoviću¹², fra Stjepan ostao je dosljedan svojoj etici uvažavanja i divljenja osobama čije dimenzije nadrastaju vrijeme. Augustin Augustinović, franjevac Bosne Srebrne, čitav je svoj život radio izvan zavičajja, a poticaj za njegovim proglašenjem blaženikom potekao je iz Venezuele, gdje je umro.

Zbirka stare sakralne umjetnosti

Dugogodišnje skupljanje umjetnina, koje je osim posjeta umjetničkim ateljerima prijatelja slikara uključivalo i ustrajno praćenje sajmova antikviteta, naročito popularnog zagrebačkog Britanca, ili godišnjih sajmova u Grazu - postupno je iznjedrilo i novu zbirku. Fra Stjepan usmjerio se na traženje i kupovinu antikviteta, predmeta umjetničkog obrta, skulptura sakralne tematike, starih knjiga i slika. Veliko poznavanje umjetničkih pravaca i iskustvo u atribuciji i dataciji predmeta nužna su znanja potrebna za njihov izbor, no u slučaju fra Stjepana Pavića ta su znanja i vještine oplemenjeni i neizrecivim osjećajem za umjetničko, za izvorno, za prepoznavanje “aure” predmeta.

12. Franjevac (1917. – 1998.) rođen u Gornjoj Skakavi. Pastoralno je djelovao u Venezueli četrdeset pet godina. U mladosti se počeo baviti pisanjem te pripada među najplodnije pisce Franjevačke provincije Bosne Srebrne. Stjepan Pavić izdao je zbirku njegovih mladenačkih literarnih uradaka pod nazivom *Priče iz doline: pripovijesti, zapisi* (Livno, 1997.).

Željka Čorak i ovdje se pojavljuje kao nenadomjestiv procjenitelj i savjetnik pri kupnji predmeta. Pomalo se tako gradila zbirka koja ima namjeru širokim spektrom umjetnina, knjiga i dokumenata religijske tematike prikazati opću sliku kulturno-umjetničke povijesti. Tako osmišljena, ona tvori danas postojanu i smislenu cjelinu – Zbirku stare sakralne umjetnosti. Istraživačima i ljubiteljima kulturne povijesti i umjetnosti poznato je da se u crkvama i samostanima osim klasičnoga crkvenog inventara koji služi religijskoj funkciji čuvaju i raznovrsna umjetnička djela, predmeti umjetničkog obrta i građa izvan liturgijske upotrebe, kao i dijelovi oprema crkava i samostana iz prethodnih razdoblja.

Ova Zbirka nedvosmisleno je na tom tragu. Danas se u njoj nalazi oko 150 predmeta, slika, skulptura, knjiga, liturgijskog posuđa i crkvenog tekstila. Zbirka je spremna za izlaganje u Franjevačkom samostanu sv. Ante u Dubravama, u prostoriji površine oko 80 kvadratnih metara. U kronološkom slijedu, od rukopisa 14. stoljeća, od skulpture Raspetog Krista iz 1500. godine, nižu se raspela, svijećnjaci, ulja na platnu, Madone s Djetetom i Svete obitelji, kaleži, križevi, kandila, monstrance, skulpture anđela, raritetne knjige, stole i kućni oltarići. Samim je postavom uspješno provedena ideja o prikazu crkvene riznice. Izvedbu unutrašnjeg uređenja izložbenog prostora (u kojemu su spuštteni stropovi kako bi se primjereno postavili raritetni primjerci stropnih svijećnjaka), rasvjete, vitrina i likovnog postava Zbirke stare sakralne umjetnosti potpisuje vrsni arhitekt Mario Beusan. Njegova sklonost i ljubav prema muzejskom predmetu, kao i umješnost u prezentaciji upravo ovakve građe, potvrdile su se na stalnim postavima sakralnih zbirki od Gornje Stubice, Trakošćana i Ludbrega do Požege i Kotora.

Arheološka zbirka

Fra Stjepan Pavić 2013. godine pokrenuo je relativno veliko arheološko istraživanje u neposrednoj blizini, u Gornjoj Skakavi, na nalazištu Zidine. Cilj kampanje bio je istražiti utemeljenost povijesnog zapisa i usmene predaje o postojanju samostana na tome mjestu. Samostan u Dubravama prenosi prema navodu tradiciju onoga u Gornjoj Skakavi. Vlada Brčko distrikta BiH financirala je istraživanja koja su obavile arheološke ekipe Zemaljskog muzeja iz Sarajeva i Muzeja Slavonije Osijek, a pod vodstvom arheologa Zvonimira Bojčića, bivšeg ravnatelja Arheološkog muzeja u Osijeku. Pronađeni su ostatci srednjovjekovnih sakralnih objekata (krstionica – vjerojatno 10. st., jedna u drugoj romanička i gotička crkva – 13. i 14. st.) te grobovi s raznim materijalnim ostacima.

Arheološki nalazi, arhitektonski fragmenti i grobni nalazi pohranjeni su u samostan i bit će izloženi u hodniku ispred prostora u kojemu je izložena Zbirka stare sakralne umjetnosti, a najljepši stećak restauriran je i postavljen ispred samostana.

Etnografska zbirka

U samostanu je smještena i bogata etnografska građa s teritorija Bosanske Posavine. Od tekstilnih predmeta, dijelova nošnji i posoblja do predmeta tradicijskoga gospodarstva, rukotvorstva, pokućstva, obrta i običaja slaže se mozaična slika života s kraja 19. i početka 20. stoljeća. Vrijedna je cjelina kovačnice sa sačuvanim cjelovitim inventarom, kao i alati i oprema potrebna za preradu lana i konoplje. Prema ideji fra Stjepana Pavića i taj će dio baštine biti izložen kao stalni postav.

Uz Galeriju *Šimun* kao promicatelja vrijednoga likovnog stvaralaštva na prostoru Bosne i Hercegovine, knjižnicu i sve ostale zbirke koje je prikupio fra Stjepan Pavić Samostan sv. Ante u Dubravama postao je, da parafraziramo riječi akademika Maroevića iz uvodnika kataloga, mjesto gdje se može (...) *osjetiti genius loci, prepoznati namjera za obnavljanje života nakon ratnih stradanja i vrednovati ostavljanje kulturnog traga kao zalag ljudske budućnosti.*

Sve je to djelo jednog čovjeka koji ima nepogrešiv instinkt za vrijednosti, one materijalne i one ljudske. Množina prvih i suradnja s ovim drugima zbir su fenomena nastalog u Dubravama. I kao što fra Stjepan uvijek ističe svoje profesore kao svoje životne uzore, vjerujemo i nadajmo se da će među brojnim generacijama franjevac koje je učio i usmjeravao biti i onih koji će čuvati i nastaviti njegovo djelo.

GIFT OF BEAUTY, SPIRIT AND HOPE

The Franciscan priest from the Silver Bosnia province Fra Stjepan Pavić, theologian and classical philologist, professor and translator, is to be credited with the revitalisation of St Anthony's Monastery in Dubrave, Bosanska Posavina. In the 1980s the church and monastery were reconstructed and the liturgy began to be celebrated again. Then Fra Stjepan Pavić deposited in the place his own collection of artworks and personal library, the intention being that the monastery, although being devoted to primarily liturgical and religious functions, should also become a centre of cultural life in the region.

Today, after thirty years of work, the Franciscan Monastery of St Anthony in Dubrave has turned into a vital religious and cultural centre of the region. Thanks to the work of Fra Stjepan Pavić, an imposing Collection of Contemporary Fine Art is located there, with a Collection of Old Religious Art, an Ethnological Collection, the Augustine Library. A new building has been built for the Šimun Gallery, as well as a new church. Archaeological excavations have been undertaken into a previously unknown medieval site in the vicinity, today one of the most important in Bosnia and Herzegovina. The whole area has been landscaped. With the numbers and quality of the museum objects and their well-informed presentation, the result of the efforts and enthusiasm of top Croatian experts, a museum unique in its contents, one that lives in the powerful spiritual atmosphere of church and monastery, has been founded.